

ЖАС ЗЕРТТЕУШІ АКАДЕМИЯСЫ

Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігіне тіркелін №ЗТ-2024-0504751 Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының сайтында 2024 жылы Аттестаттауға ұсынылған басылымдардың тізіміне енген №ЗТ-2024-05047485
<https://aba.edu.kz/storage/app/media/TIZIM%2022.08.24.pdf>

№57 (ҚАҒҒАР) 2

Омирсерик Жанерке Омиржанқызы
Жетекшісі: Жубанқызы Жадыра
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы
мамандандырылған "Дарын" мектеп-интернаты

тоқылтып шығалы. Тоқылтатын шидің басталған жағы мен аяқталған жақ шетіне үш шиді қабаттап осымен алдына бір рет жай жіппен сирек орап байластырады. Қара жүннен жірілген жіппен ақ шиге оралған осымен сайластырудың өзі үшбұрыштардың тізбегі сияқты өрнек болып шығады. Мұны ши ораушылар «шыбыл қызыл» өрнегі дейді. Тоқи бастығанда бір немесе екі қарыстай жерге бірыңғай осыларды салып тоқиды. Соңда тоқылтатын шидің екі жақ шеті қалыңдап, берік шығады. Ши тоқушылар мұны қарақус деп атайды. Бұған шидің бас бекітіледі де, оны басқа бір шиген байластыруға мүмкіндік жасайды. Тоқылтып болған шидің бас бекітістен қырылады. Кейбір адамдар қырылған шидің екі жақ шетін әдемі матамен көмкеріп тігеді. Қол шаруашылығында шиді орап тоқумен қатар шиді байластырып тұрғын үй, мал қора салу, әр түрлі төсеулер жасайды. Бұл әрі өңей, әрі арзанға түседі, әрі неше алуан мәнермен өрнектеледі, әрі жасалу жолдары әртүрлі болады. Шиден жасалатын заттар: алаша ши, ас шні, аяқ қап, есік, кілем ши, киіз басатын ши, күрсе қап, шағы қап т.б. Сурет-Ши

Ши өңдей, өрнектен, шиге түр салу өнерінде қазақ шеберлері көптеп көзге түскен. Қолөнер саласының да түрлері сияқты шым ши тоқылтып, үйрететін арнаулы орны бұрынғы кезде болмаған. Тек ұрпақтан ұрпаққа дәстүр бойынша келіп отырған. Балалар аналарына, әжелеріне көмектесе отырып, олардың жұмыс өнеріне зейін қоя жүріп, үйреніп алатын болған. Шиден жасалған заттарды күнделікті сәндік бұйымдар ретінде қолдануға болатынын дәлелдейін. Ондағы мақсатым ши тоқу өнерін қазіргі заман талабына сай өңдейтін күнделікті тіршілікте қолдану. Сол арқылы ұлттық қолөнерімізді басқа ұлттарға таныстыру. Осы мақсатпен жұмыс кезінде бірнеше ши түрлерін тоқылды. Бүгінгі күні ауылда әлі де мал шаруашылығына айналысатын адамдар көп. Олар сиыр сүтінен түрлі ұлттық тағамдар дайындайды. Мысалы: қытық, ірімшік және т.б. Бұларды келтіру үшін өрені әлі де пайдаланды. Бірақ та олар өңдерінің әжелерінен қалған өрелерді қолданып жүр. Ал олардың көпшілігі сол өрені тоқу жолын білмейді. Солардың ішінде менің өренім де бар. Біз тоқылған өренімді әжеме сыйға тарттық. Әжем қатты қуанды және өзінің күрт жайып жүрген өрені тозып кеткенін айтты. Сонымен қатар ыстық ыдыс қоятын бұйымды да дүкендерден сатып алып жүр көп. Олардың арасында өз анам да болды. Анамның қолынан ши тоқу келсе де, қазіргі заман ағымына қарай заттарды дүкеннен сатып алып жүрген. Анам енді оларды сатып алмайтын болды. Біз қолданатын шымшилерді үйге ыстық ыдыс қоятын бұйым ретінде пайдаланатын болды.

2. Шиді өңдеу жолы және пайдаланылуы

«Ал, бүгінде еңбек — ХХІ ғасыр жағдайындағы шешуші ұлттық ретінде, жаһандық бәсекелестік жағдайда алдыңғы кезекте ілгерілетілуі тиіс». Бұл Елбасымыз ұсынып отырған келешегіміздің ұстанымы. Осыған орай, бүгінгі заман ХХІ ғасырда өсетін жастарға ғалам негіздерінің жаңа жетістіктерімен қарулануды, оқып, үйренуді талап етіп отыр ебі, қазіргі ұрпақты ой

өрісі тар, еш нәрсеге мән бермейді, түрлі жағымсыз қылықтар жасауы көбейіп отыр деп қаралайды. Сәлем суәлелі жастар бұны түсінеді. «Өнер көзі — халықта» деген, алдымен, өнерді халықтан үйреніп, көне жаңғыртып, ізденіп іске асыру перзенттік парымыз. Қазақ ұлты — кең байтақ еліміздің қалыптасқан көне мәдениеттің тікелей мұрагері және сол дәстүрлі дамытушы, жаңғыртушы, жа байытушы. Халық қолөнерінің бай мұралары бүгінгі күннің алтын қорына айналып отыр. Халқымыздың өнерін зерттеген ғалымдар: Ә. Марғұлан, зерттеуші этнограф Қасыманов, Ә. Жәнібеков, Д. Шоқпаров. т.б. Халқымыздың өрнекті өнерінің бірі шиді жүнмен оң оны өрнектен тоқу ісі. Қолөнердің барлық түрлері сияқты ши тоқу, оны түрлі өрнектермен безендіру ерте

келе жатқан өнер мұрасы. Қазақ халқының қолөнері деп халық тұрмысында жай қолданатын өру, у, мүсіндеу, құрастыру, бейнелеу сияқты шығармашылық жиыптығын айтады. Халықтың өнері тұрып жабдықтарымен қатар аң аулауға, мал өсіруге және егіншілікке қажетті құрал — кі кіреді. Осылардың ішінен ши тоқу өнері жайлы сөз қозғам тоқу халқымыздың өрнекті өнерінің бірі, шиді жүнмен және оны өрнектен тоқу ісі. Қолөнердің барлық түрі сияқты ши тоқу, оны түрлі өрнектермен әлсіз өте ерте заманнан бері келе өнер мұрасы. Сан алуан әдемі өрнектер орап тоқылған шым шилер киіз үйдің мен тымдылығының арасында, ыдыс — аяқ тұрған жаққа тұтуға, соңы үлкен үйлердің ішін бөлмелеуге. Ертеректе батырлардың оқ жүретін қорамсақ қаптары да шиден тоқылған. Қолөнер ісінің басқа түрлеріне ши тоқу әлдеқайда арзанға түседі, әрі төзімді келеді. Өсіресе, киіз үйдің ішін өсемдеуге шидің ны ерекше. Неше түрлі сырмен боялып, сағанақтары күмістендірілген кереге көздері шапшақ бауларға, зермен кестеленіп, шұғамен оюланған тулырлық үзіктің ішкі өрнектеріне ши жалпы түр беру ретінде өте үйлесім — ақ Осындай әдемі оралған кілем шилер бұрын ата — бабаларымыз, ауылдардың бәрі қолданған. Өсем болуымен қатар, ши көші — қон жағдайында алып жүрі қолайлы. Дала шөбін басқа да халықтардың пайдалануы. Дүкенде сатылатын түсті бояумен боял үнді халықтарының салфеткалары, желдеткіш, қабырғаға сәндік үшін іліп қоятын паннолар халықтың да өнерінде шидің алар орны ерекше деп білеміз, сол сияқты беларус, литва дала шөбі —

қамыстан түрлі орындық, үстел, креслолар өріп тоқылғаны да белгілі. Дала шөбі шиден: ши қалпы

үшін, киіз үйдің жергесіне тұту үшін, күрт жаю үшін, терезе жап, масахана, етхана т.б. дайындаған. Тоқылған ши мал иегі бастаған жерден, күз кейінде обден бойлап өскен кезде тартылады. Шиді тиертен немесе жаңбырлан кейінгі шық кеппей тартылуы керек. Мұндай кезде жер жұмсақ, ши суырылған келеді. Өтірленген шидің қабығын аршып, бумалап, көзенеге көптіреді де, өрнектен орайды. Қауіпсіздік ережелерін сақтай отырып, алдымен шиді тоқымас бұрын ши шыбықтарын аршып

тазартып, аса қысқаларын және жіңішкелерін алып тастайды. Іріктелген ши шыбықтарын өз қалауымызша ұзындықтарына 20 см немесе 30 см етіп қысқартамыз. Шидің өсетін жерінде улы жәндіктер де кездеспейді. Адам денсаулығына шидің пайдасы бар. «Желеріміз ши тартып келгеннен кейін «Бір сергін қалдым, жүрегім бір жақсылықты сезгендей әсер етті»

деп, немесе «шимен әшекейленген үйде отыру үлкен тағабет қой, түсінде шиді көрсек, өнімде мал байлығына кенелесің» деп, шаттанып отырады екен. Ши тоқу өнерімен айналысатын шеберлердің бұйымдарымен таныс болдым. 1957 жылы Республикалық I көрмеде Қызылорда облысының Қармақшы ауданынан келген шебер Қамбарованың тоқыған шым шидің өрнектері өте жоғары бағаланған. Сурет – Киіз үйдің ішін шимен әшекейлеу.

1960 жылы Республикалық II көрмеде Атырау облысының Маңғыстау ауданында тұратын Құралиева мен Жамбыл облысының Талас ауданындағы Б.Стамқұлова деген шебердің тоқыған шым шиде бұқпалақтық көрмеге қоюға лайықты деп бағаланған. Бибі Сарсенбиева – 1009 жылы Жамбыл облысы Қаратау қаласында туған Бибі шешесінен он екі жасынан бастап шым ши орап, басқу бауларды жасау әдістерін үйренеді. Бибі апай облыстық, республикалық талай көрмелердің жүлдегері. Ши ши, киіз үй жасау жөнәздарын жасаудың асқан шебері. Аймағамбетова Шәмш 1914 жылы Маңғыштық облысының, Өзен ауданында туған. Өгей шешесі Ұмсыннан көптеген колөнерді үйренеді. «Шет қыз» атанады. Оның Украинаның ұлы ақыны Тарас Григорьевич Шевченконың 150 жылдығына арналған тоқылған ұзындығы алты құлаштан асатын басқұры Республикалық Орталық музейде алыстан көз тартар асыл бұйым болып тұр. «Шебердің қолы ортақ», «Шеберлікке — шек жоқ», «Өнерлінің өрісі кең» деген нақыл сөздер бекерге айтылмаған. Солай болғанымен колөнердің қыр — сырын меңгерген, дәст-тәжірибесі мол қазақ шеберлері табиғи таланты мен өнерпаздық дарындылығының нәтижесінде сан қил алуан түрлі композициялы өрнек туындыларын жасай білген. Астық тұқымдасына жататын шөптесін өсім Биіктігі 30-250 см, сабағы көп, тік өседі, түсі көгілдір, сары мықты шым түзеді. Жапырақтары ұзын жіңішке 3-5 мм, өте қатты, ұзындығы 15-20 мм ақ не күлгін түсті. Маусым, шілде айларында гүлдейді. Иран, Қытай, Монғолия, Тибетте, Еуропаның оңтүстік шығысында Қазақстанның сулы аймақтарында, суға жақын жерлерде өседі. Ши қыста жақсы мал жайылымы, сабағынан ши тоқылса, гүл шоғыры мен қысқа сабағы сыпыртқы жасайды. Шидің негізінен жылды аймақтарда 20 — ға жуық түрі бар. Шидің құрамында 14,3 протенн, 22 — 42 клетчатка, 1,7 -3,1 май және 38 — 51 азотсыз қалдық заттар болады. Оның сабағына төсеніш, корзина да тоқылды. Сурет-Шиден жасалған бұйымдар

Ши өсімдігі біздің қаламызда «Самарқан» көлінің маңында өседі. Күз айында сымшпаста бірге барып, ши тартып, жинап келеміз. Оны кептіріп, қабығын аршып, технология кабинетіне қолға тоқу үшін ашағы бар екі ағашты белгілі қашықтықта тіке қадап, екі ашаға көлденең ағаш қойып, жасалған станок пайдаланады. Ашаның үстінен көлденең қойылған сырықтың биіктігі түрегеліп тұрып, ыңғайлы болуы үшін. Оған арқау жіп және қосымша салмақты заттар, тас немесе ауыр темірлерді байлаймыз. Апа — желеріміз мал жүндерін пайдаланып, оны түрлі түсті түстерімен бояп, ши орап тоқыған. Шиге салыатын көне өрнектер атауы: мүйіз өрнегі, таңдай өрнегі мүйіз өрнегі, геометриялық сипаттағы өрнектер. Сурет — Ши тоқу

3. Шидің тоқылу технологиясы

Ши ораудың екі әдісі бар. Бірі — тоқулы тұрған даяр шиді өрнегіне сала отырып орау, екіншісі өрнек үлгісімен орау. Оралып тоқылған даяр шидің өрнегіне салып орайтын шидің бұйым дәл келтіріп, санап отырып орайды. Оралған шилерді өрнегіне сәйкес өз алдына бөліктеп жіңіше жіпшен тізіп отырады. Халық колөнерінің шеберлері өрнекті шым ши, оралуы ши, ақ кейбір обтамы үйдің қабырғасына ілетін ши кілемдер де тоқылып жүр. Бұлардың өрнек-өрнектері өте әсем кел жерінің кең дала, шалқар көлі мен өзендері алқаптары ши мен қамысқа өте бай. Соңғы жыл материалдарды тұрғын үй салуға да кеңінен қолданып жүр.

Шым шидің тоқылу технологиясы: 1. Нобайын таңдап, қағазға түсіру. 2. Жіптің түрлерін дайындау. 3. Қағаздағы өрнек бойынша орнаған жібінің дұрыстығын бақылау. 4. Оралған жіп тексеру. 5. Қондырғыда тоқығанда өрнектердің бір-бірімен сәйкес келуін қадағалау. 6. Жіптің ұшын бекіту. Сонымен қатар Жана жыл мерекесі қарсаңында шыршаны безендіруге де біз шиден бұйымдарды пайдаланатын болдық. Тоқылған түрлі шымшилдерді фото салатын рамкаға салып, безендіруге қолдана аламыз. Түрлі табиғат бейнелері көрген адамға қуаныш сыйлайтыны аңғарса бөлмеде өз қолыңнан шыққан туындылар тұрғаны адамға сенімділік береді екен. Сонымен қатар маңың тазалайтын сыпыртқыны да шиден жасады. Үйге шиден түрлі заттар тоқу арқылы қажет жұмсалатын шығынды азайтуға болады екен. Сурет-Шиден жасалған бұйымдар

ҚОРЫТЫНДЫ

Сонымен, қазақ халқының атадан балаға, әжелеріміз бен апаларымыздан өсіп келе жатқан бұл жастарға мұра болып келе жатқан ұлттық қолөнердің үздік үлгісі — ши тоқу жайында қызықты деректерді құнды мағлұматтар жүйелі де ретті баяндалды. Сондай-ақ, ши тоқуға байланысты ғасырлар бойы жатқан ши тоқу өнерін ғылыми тұрғыдан талдап, зерттеу жүргізіп, жаңа заман талабына өзгерту жолдарын қарастырдым. Шиден жасалған заттардың басты қасиеті — оған еш нәрсе жолданбау, экологиялық жағынан таза, ешқандай өзгеріске түспейді, иіс шықпайды, қоршаған ортаға жағымсыз әсерін індеткен, ауру — сырқаудан аман сақтайды. Осыған орай, шым ши мен ақ шиді салыстырмалы түрде танып отыра, ши тоқуға деген қызығушылағым арта түсті. Осыдан кейін пәні мұғаліміне ұсыныс жасадым. Мен негізі бұған дейін де гуманитарлық пәндер бойынша олимпиадаларға қатысқан болатымын. Әрі оған орай технологиясының ерекшелігі — өрнек сипатын түрлі — түсті жіппен жеке — жеке орау. Сонымен қатар жіп түрлерін қағаздағы өрнек бойынша орнаған жіп дұрыстығын бақылау және оны алма келек аумағын отыру жағы күрделірек болды. Қорыта келгенде, «Үйренгенің өзіне құт, істегенің еліне құт», «Шеберсің ы ортақ», «Өнерлі өрге жүзер, өнерсіз жер сүзер» — деген мақал — мәтелдер өнерлі мен тәрбиені қатар ұстануға тәрбиелейді екен. Осыған орай, шиді пайдалану мақсатында қолданасқа енгізу және үй тұрмысында қолдану әлі де жалғасын таба береді. Әрі үнемі дами отыра біліміне айнала бермек.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Ауелбеков Е. Қазақ қолөнерінің ерекше түрі-ши тоқу өнері // Қазақстанның ғылыми әлемі №3/37. 192-195 б.
2. Ералы Е. Қазақтың қолөнері. Құрасбек Тыныбеков // Алматы: Өнер, 2007. 9-13 б.
3. Кенжеахметұлы С. Қазақтың дархан дастарханы // Алматы: кітап, 2007. 54-55 б.
4. Қалыбекова Ә. Оюлар ой толғайды // Дәстүр, 2013, № 5 (30). 40-45 бет
5. Қасиманов С. Қазақ халқының қолөнері // Алматы, 1995, 30 б.
6. Шымши // Дәстүр, 2013, № 6 (31). 27 бет

ҚАЗАҚ ЖӘНЕ БАСҚА ҰЛТТАРДЫҢ КӨРКЕМ ӨНЕР ТҮРЛЕРІ: ҰҚСАСТЫҚТАРЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Атажанова Мухлиса Захиді
Жетекшісі: Ураимова Гулназ Эргаш
№109 жааты орта білім беретін

Көркем өнер — әрбір халықтың мәдениетінің айнасы, ұлттық бол ерекше көрінісі. Қазақ халқының дәстүрлі өнері көшпелі өмір салтым байланысты болса, басқа ұлттардың өнері отырықшы немесе ерекше жағдайлар негізінде қалыптасқан. Бұл рефератта қазақ және басқа халқтардың көркем өнер түрлерінің ұқсастықтары мен айырмашылықтары қарастырылды.

1. Қазақ халқының көркем өнері

Қазақтың көркем өнері халықтың тұрмысынан, салт-дәстүрлерінен және табиғатқа деген құрметтен уындайды.

Ою-өрнек: Қазақ ою-өрнектері эстетикалық сұлулығымен және символикалық мәнімен ерекшеленген белгілі бір идеяны білдіреді.

Қолөнер: Зергерлік бұйымдар, киіз басу, ағаш ою, жүннен жасалған кілемдер ұлттық қолөнер түрлері.

Музыка мен би өнері: Қобыз, домбыра арқылы орындалатын күйлер мен дәстүрлі билер қазақ тілінің жан дүниесін бейнелейді.

2. Басқа ұлттардың көркем өнері

Әлемнің басқа халықтары да өз өнерімен белгілі:

Еуропа өнері: Ренессанс кезеңінің кескіндемесі, барокко стиліндегі сәулет, импрессионизм өнер түрлері.

Азия өнері: Қытайдың пейзаждық кескіндемесі, жапон гравюрасы, үнді храмдарының сәндік элементтері. Шығыс: Исламдық каллиграфия мен сәндік өрнектер.

Африка өнері: Ритуалдық мүсіндер, табиғат материалдарынан жасалған бұйымдар.

Ұқсастықтары мен айырмашылықтары

Ұқсастықтары: Әлем халықтарының өнерінде табиғатқа сүйену, діни символика және тұрмыста кездесетін мотивтер жиі кездеседі.

Айырмашылықтары: Қазақ өнерінде көшпелі мәдениеттің ықпалы айқын болса, отырықшы өнері мен бейнелеу өнері басым.

ДИПЛОМ

I ДӘРЕЖЕЛІ

Республикалық «Білім шуағы» орталығында мектеп оқушылары және колледж студенттері арасында өткізілген «Жас зерттеуші академиясы» атты ғылыми жобалар байқауына «Ши тоқудың заманауи әдістері» тақырыбындағы үздік жұмысын ұсынып, өз ізденісімен ерекшелене отырып ғылымға қосқан үлесі үшін Түркістан облысы, Төлеби ауданы, Жыланбұзған жалпы білім беретін мектеп оқушысы Аскарддинов Салохиддин Камолитдинович марапатталады
Жетекшісі Алимбекова Нигара Хасантаевна

«Білім шуағы» республикалық ғылым мен білімді қолдау орталығының директоры

Н.Н.Уразбаева

Алматы 2025ж

тіркеу №57/04

АЛҒЫС ХАТ

Құрметті Алимбекова Нигара Хасантаевна

Республикалық ғылым мен білімді қолдау орталығының
ұйымдастыруымен Республикалық мектеп оқушылары және колледж студенттері
арасында өткізілген «Жас зерттеуші академиясы» ғылыми жобалар байқауына шәкірт
даярлап, ізденісіңіз бен тәжірибеңізді бөлісіп, ғылым мен білімнің дамуына қосқан
үлесіңіз үшін алғыс білдіреміз

«Білім шуағы» республикалық ғылым мен
білімді қолдау орталығының директоры

Н.Н.Уразбаева

Алматы 2025ж

тіркеу №57/05

Халықаралық ғылым мен білімді
қолдау орталығы

«ЖАС ҒАЛЫМ-2023»

Республикалық ғылыми жобалар байқауының
материалдар жинағы

№ 55 , МАМЫР 2023 ЖЫЛ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМ МЕН БІЛІМДІ
ҚОЛДАУ ОРТАЛЫҒЫ

АЛҒЫС ХАТ

Құрметті Алимбекова Нигора Хасантаевна !

Халықаралық ғылым мен білімді қолдау орталығының ұйымдастыруымен Алматы қаласында «Жас ғалым - 2023» атты Республикалық мектеп оқушылары арасында өткен ғылыми жоба байқауына өз оқушыларын белсенді қатыстырып, білім саласының дамуына қосқан үлесіңіз үшін алғыс білдіреміз !

Халықаралық ғылым мен білімді
қолдау орталығының директоры

Н.А. Жолтаева
Н.А. Жолтаева

Алматы 2023 жс

тіркеу № 055/036

БІЛІМ ШЫҢЫ- ҒЫЛЫМ СЫРЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ӘДІСТЕМЕЛІК, ТАНЫМДЫҚ, МӘДЕНИ-РУХАНИ ЖУРНАЛ

*БЕКБАЕВА Эльвира Дилдәбекқызы,
«Түркістан-10» жалпы орта мектебінің директоры,
Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы*

АУЫЛ МЕКТЕБІ – ДАРЫНДЫ БАЛАЛАРДЫҢ МЕКЕНІ

*Бақытты болашақтың кілті - білімдінің қолында. Білімділер - үздік оқушылар.
Олар - мектеп мақтанышы ғана емес, Мәңгі Қазақ Елінің мақтанышы.
Ендеше, Түркістан облысы, Төлеби ауданы Жыланбұзған
жсалты орта білім беретін мектебінің 2 "Б" 4 "А" сынып оқушылары
"ҮЗДІКТЕР" тақтасында*

Білім шыңын бағындырған "ҮЗДІКТЕР"

*Алимбекова Нигара
Хасанбаевна
2 "Б" сынып жетекшісі*

*Ирискулова
Сабина Хайридинқызы*

*Джумабаев
Шыңғыс Шухратович*

*Нугматжон
Сабина Алимжанқызы*

*Фахрудинов
Расул Зухридинович*

*Турдиязова
Шахризада Доншиерқызы*

Маған жақсы мұғалім бәрінен қымбат...

2025 жылдың
шілде айынан
шыға бастады

ЫБЫРАЙ

Педагогтер мен балаларға арналған республикалық педагогикалық журнал

кошіріме

Мектеп директоры А. А. Айтмаева

ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚ – АСЫЛ ҚАЗЫНАМЫЗ

МЕНИҢ ТАҢДАУЫМ – ПЕДАГОГИКА!

ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН

№01
(19)
ақпан
2025

ЫБЫРАЙ

Педагогтар мен Ғалымдар
арыстарының ғылымдарына
арнап шығарылатын журнал

ГРАМОТА

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ «ЫБЫРАЙ» ЖУРНАЛЫНДА
ОЗЫҚ ІС-ТӘЖІРИБЕСІН ЖАРИЯЛАЙ ОТЫРЫП
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ КӘСІБИ ШЕБЕРЛІГІ МЕН АДАЛ ҚЫЗМЕТ
ҮЛГІСІН ТАНЫТҚАНЫ ҮШІН

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ, ТӨЛЕ БИ АУДАНЫ
"ЖЫЛАНБҮЗҒАН ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕБІ" КОММУНАЛДЫҚ
МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ
БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІ

АЛИМБЕКОВА НИГАРА ХАСАНТАЕВНА

МАРАПАТТАЛАДЫ

Бас редактор

А.Есен

Қазақстан Республикасы 2025

Тіркеу №10599

СЕРТИФИКАТ

ПЕДАГОГТЕР МЕН БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН
РЕСПУБЛИКАЛЫҚ «ЫБЫРАЙ» ЖУРНАЛЫНЫҢ
ЭЛЕКТРОНДЫ САНЫНДА

ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ, ТӨЛЕ БИ АУДАНЫ

"ЖЫЛАНБҮЗҒАН ЖАЛПЫ ОРТА БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕБІ" КОММУНАЛДЫҚ МЕМЛЕКЕТТІК МЕКЕМЕСІ

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІ

АЛИМБЕКОВА НИГАРА ХАСАНТАЕВНА

ПАЙДАЛЫ ӨНІМ - ДЕНСАУЛЫҚ КЕПІЛІ

ТАҚЫРЫБЫНДАҒЫ МАТЕРИАЛЫН ЖАРИЯЛАҒАНЫ ҮШІН БЕРІЛДІ.

Бас редактор

Б.А.Есен

Қазақстан Республикасы 2025

РКЕУ. N10599

Маденова Гавхар Ашурматовна
Алимбекова Нигара Хасантаевна
Мыцбаева Айжан Бегалиевна

**«Жазылым сауаттылығын арттыру»
Авторлық бағдарлама**

**Алматы
2024**

Миденова Гавхар, Алимбекова Ингара, Мынбаева Айжан ұсынған
«Жазылым сауаттылығын арттыру» атты авторлық
бағдарламаға/әдістемелік құралға

ІШКІР

Аталған авторлық жұмыс/әдістемелік құрал оқу бағдарламасына негізделіе үлгілік бағдарламамен сабақтастықты ескере отырып құрастырылған. Білім-тәрбие беру кезеңінде саналы, дұрыс, коммуникативті оқу дағдыларын жетілдіру, логикалық қабылдауды дамыту, сауаттылықтарын арттыру пәнге деген қызығушылықты, зерттеушілік қабілетті дамытып қалыптастыруға бағытталған авторлық жұмыс білім беру стандартының пәндік тақырыптарының мазмұнын, оқу сағаттарын күрс бөлімдері арасында бөлуді сонымен қатар пәнаралық байланыстарды ескере отырып, пәндер мен пән бөлімдерін зерделеудің ұсынылатын тәртібіне негізделіе отырып құрастырылған.

Авторлық бағдарламаның/әдістемелік құралдың өзектілігі негізгі жалп білім берудің мемлекеттік білім стандартының талаптарына және білім бер тәрбиелеу мекемесінің бағдарламасының талаптарына сәйкес жасалған. Бағдарлама балалардың пән бойынша сауаттылығын арттырып дамытады және оларды өз бетімен және үздіксіз өзін-өзі жетілдіріп, әрі қарай өзін-тәрбиелеуге және білім берудің басқа салаларында практикада қолдан дайындайды. Оқу іс-әрекетінде интегративті тәсіл жүзеге асады, соған сәй балаларды оқыту, тәрбиелеу, тәрбиелеу мен дамытудың күрделі міндет сабақта және өзіндік жұмыста орын алады. Оқытудың құзыретті бағдарлануы прагматикалық сипаттағы педагогикалық мәселелерді шеш мүмкіндік береді, балаларды нақты әлемде шебер жұмыс жасауға дайында. Бағдарламада балалардың пән бойынша білімін тереңдетіп сауатты дағдысын қалыптастыруға бағытталған тапсырмалар балалардың білім дағдыларын қалыптастырумен қатар өмірге деген көзқарасын өзгертіп, ше роль атқарады.

Аталған авторлық бағдарламаның/әдістемелік құралдың әзірленуі бі талаптарға сай жасалынған.

«DARYN.ZERDE.ORTALYGY»

Оқу-әдістемелік порталының директоры

Б.Тұран

К 371.214

К 74.202

И12

Шкір жаған:

С.С Жанибекова Қызылорда қаласы Болашақ университетінің «Арнайы педагогика және психология» кафедрасының аға оқытушысы, п.ғ.к., Облыстық білім басқармасының балалар оңалту орталығының түзету маманы, РЖА профессоры

Р.Д.Кульжанова «DARYN.ZERDE.ORTALYGY» Оқу-әдістемелік порталының директоры «ES London» оқу орталығының шәкірті педагогика ғылымдарының магистрі

Халықаралық ғылым мен білімді қолдау орталығы DARYN.ZERDE.ORTALYGY» оқу-әдістемелік кеңес мәжілісінде талқыланып, 2024 ж. «04» қараша №16051 хаттамасымен мақұлданған және баспаға ұсынылған.

Маденова Гавхар Ашурматовна, Алимбекова Нигара Хасантаевна, Мынбаева Айжан Бегалиевна ұсынған «Жазылым сауаттылығын арттыру» Алматы:2024 (ZIALY Baspasy)

ISBN 978-601-380-486-6

9 786013 804866

Аңдатпа

Аталған авторлық жұмыс оқу бағдарламасына негізделе үлгілік бағдарламамен сабақтастықты ескере отырып құрастырылған. Білім – тәрбие беру кезеңінде саналы, дұрыс, коммуникативті оқу дағдыларын жетілдіру, логикалық қабылдауды дамыту, функционалдық сауаттылықтарын арттыру пәнге деген қызығушылықты, зерттеушілік қабілетті дамытып қалыптастыруға бағытталған авторлық жұмыс білім беру стандартының пәндік тақырыптарының мазмұнын, оқу сағаттарын курс бөлімдері арасында бөлуді, сонымен қатар пәнаралық байланыстарды ескере отырып, пәндер мен пән бөлімдерін зерделеудің ұсынылатын тәртібіне негізделе отырып құрастырылған.

Аннотация

Данная авторская работа составлена с учетом преемственности с типовой программой, основанной на учебном плане. В период обучения авторская работа направлена на развитие и формирование интереса к предмету, исследовательской способности, содержания предметных тем образовательного стандарта, распределения учебных часов между разделами курса, а также межпредметных связей с учетом, исходя из рекомендуемого порядка изучения предметов и предметных разделов.

Abstract

This author's work is compiled taking into account continuity with the standard program based on the curriculum. During the training period, the author's work is aimed at developing and shaping interest in the subject, research ability, the content of subject topics of the educational standard, the distribution of teaching hours between sections of the course, as well as interdisciplinary connections, taking into account, based on the recommended order of studying subjects and subject sections.

Халықаралық ғылым мен білімді қолдау орталығы
Оқу-әдістемелік кеңес мәжілісінің
2024 ж. «04» ҚАРАША
№ 16051 ХАТТАМАСЫ

Төрайым: С.Б.Тұрапбай, ХГБҚ орталығының директоры

Хатшы: Амангелді Қарлығаш Айтжанқызы,

«DARYN.ZERDE.ORTALYGY» порталының редакторы

Қатысқандар: ХГБҚ орталығы филиал төрағалары, бөлім
әдіскерлері, портал редакторлары.

КҮН ТӘРТІБІ: Маденова Гавхар, Алимбекова Нигара, Мыңбаева Айжан
ұсынған «Жазылым сауаттылығын арттыру» атты авторлық
бағдарламаны/әдістемелік құралды талқылау және баспаға ұсыну.

Күн тәртібіндегі әртүрлі мәселелер бойынша

Тыңдалды:

1. Авторлық бағдарлама/әдістемелік оқу құралдары бөлімінің жетекшісі
С.С.Жанибекова: педагогика ғылымдарының кандидаты, РЖА профессоры:
Авторлық жұмыс балалардың пән бойынша функционалды сауаттылығын
арттырып дамытады және оларды өз бетімен және үздіксіз өзін-өзі жетілдіріп,
әрі қарай өзін-өзі тәрбиелеуге және білім берудің басқа салаларында
практикада қолдануға дайындайды.

2. Педагогика ғылымдарының магистрі Р.Д.Кульжанова: Ұсынылып отырған
жұмыстың ережеге сай жазылуы, көшірілмеген түпнұсқалық сертификаты бар
болуы негізінде әдістемелік құралдың жазылу қағидалары толық сақталынған.
Қазіргі таңда балаларға сапалы білім мен тәрбие беру үдерісіндегі өзекті
тақырыптардың бірі болғандықтан бұл құралды білім беру, тәрбие беру
мекемелерінде пайдалануға болады деп ұсынамын.

ҚАУЛЫ ЕТТІ: Маденова Гавхар, Алимбекова Нигара, Мыңбаева Айжан
ұсынған «Жазылым сауаттылығын арттыру» атты авторлық
бағдарлама/әдістемелік құрал бекітілсін және баспаға ұсынылсын.

Болашақ университетінің

«Арнайы педагогика және психология»

Кафедрасының аға оқытушысы, п.ғ.к.,

РЖА профессоры

С.С.Жанибекова

«DARYN.ZERDE.ORTALYGY»

Оқу-әдістемелік порталының директоры

С.Б.Тұрапбай

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
«ӨРЛЕУ» БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ҰЛТТЫҚ ОРТАЛЫҒЫ» АКЦИОНЕРЛІК ҚОҒАМЫ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
АО «НАЦИОНАЛЬНЫЙ ЦЕНТР ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ «ӨРЛЕУ»

СЕРТИФИКАТ

Осы сертификат _____ **Алимбекова Нигара Хасантаевна** _____
Настоящим подтверждает, что _____ (тегі, аты, әкесінің аты / фамилия, имя, отчество)

«Бастауыш сынып (1-4 сыныптар) мұғалімдерінің «Математика», «Қазақ тілі» және «Әдебиеттік оқу»
пәндері бойынша пәндік құзыреттіліктерін дамыту»

_____ прошел(ла) курсы повышения квалификации на тему // тақырыбында

01.08 - 12.08.2022 ж. 80 сағат

_____ в объеме часов / сағат көлемінде біліктілікті арттыру курстарынан өткенін растайды

_____ **Л.Искакова** _____
_____ қолы/подпись _____ аты-жөні/Ф.И.О.

Мен бұл сертификатті берген күні: « 12 » 08 2022 жыл
_____ Дата выдачи: _____ года

Тіркеу нөмірі
Регистрационный номер № 0526515

СЕРТИФИКАТ

мемлекеттік лицензия 0002808

ОӨО “Маман-Специалист”

Осымен Алимбекова Нигара Хасантаевна
қайта даярлау курсы
0101000 “Мектепке дейінгі оқыту және
тәрбиелеу” тақырыбында 808 (сегіз жүз сегіз)
сағат көлемінде өткендігін растайды.

УПЦ “Маман -Специалист”

Настоящим подтверждает, что
Алимбекова Нигара Хасантаевна
прошел (а) курсы переподготовки на тему:
0101000 “Дошкольное обучение и воспитание”
в объеме 808 (восемьсот восемь) часов.

Басшы: Усипбаева А.Б.
“22” июль 2024 жыл.

Тіркеу нөмірі 39453

М.О.

Руководитель: Усипбаева А.Б.
“22” июля 2024 года.

Регистрационный номер 39453

М.П.

2024 жыл

Инновациялық педагогикалық тәжірибе
нәтиже терминінің түсініктемесі туралы

АҚТ

1. Енгізудің авторы: А.Имбісқова Нилора Хасанбаевна
2. Жұмыстың атауы: «Әдістемелік-әдірлік бастауыш сынып»
3. Тақырып атауы: «Жазылым әдісінің пайдаланылуы»
4. Тәжірибе нәтиже терминінің пайдаланылатын ұйымның атауы:
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Ю.Гагарин атындағы жалпы білім беретін мектебі
КММ
5. Енгізудің басталу күні: 2 наурыз 2024 жыл
6. Енгізудің тиімділігі туралы қорытынды.

Бұл бағдарлама мұғалімдерге бастауыш сынып оқушыларының жазылым дағдыларын дамытуда тиімді құрал бола алады. Бағдарлама жүйесін қолданып жатқанда, оқушылардың жазылым дағдылары ықпалымен шығармашылық қабілеттері артып, оқу мотивациясы жоғарылай түседі.

Бағдарламаға сәйкес жоғарыда көрсетілген білім-өмір дағдылары қалыптасқан балалар сауатты жазуға дайын болу барысында графикалық түрде қарым-қатынас жасау мүмкіндігіне ие болады. Осы арқылы жазуды тана емес, сөйлеуін және таным мүмкіндіктерін жетілдіре алады. Таза жазудың өсімін алғашқы бастамасы әрбір әрбір бөлігін дұрыс сызып көруі арқылы қалыптасады. Балалар жазу ержесін сақтап отырғанда тана дұрыс жазуға үйренеді.

Директордың ғылыми әдістемелік жұмысы

жөніндегі орынбасары:

Р.Мансуров

Бастауыш сынып мұғалімі педагог зерттеуші: У.Джолішчева

«Бекітілді»
Мектеп директоры
А.С.Қайнарбаева
04 наурыз 2024 жыл

**Иновациялық педагогикалық тәжірибе
нәтижелерін енгізу (қолдану) туралы**

АКТ

1. Енгізудің авторы: Алимбекова Ингора Хасангаевна
2. Жұмыстың атауы: : Әдістемелік-құралы бастауыш сынып
3. Тақырып атауы: «Жазылым сауаттылығын арттыру»

4. Тәжірибе нәтижелері пайдаланылатын ұйымның атауы

Шымкент қаласы, Абай ауданы, №55 жалпы орта білім беретін мектебі КММ

5. Енгізудің басталу күні: 04 наурыз 2024 жыл

6. Енгізудің тиімділігі туралы қорытынды.

Бұл бағдарлама мұғалімдерге бастауыш сынып оқушыларының жазылым дағдыларын дамытуда тиімді құрал бола алады. Бағдарлама жүйелі қолданылған жағдайда оқушылардың жазылым дағдылары нығайтып, шығармашылық қабілеттері артып, оқу мотивациясы жоғарылай түседі.

Бағдарламаға сәйкес жоғарыда көрсетілген білім-білік дағдылары қалыптасқан балалар сауатты жазуға дағдылану барысында графикалық түрде қарым қатынас жасау мүмкіндігіне ие болады. Осы арқылы жазуды ғана емес сөйлеуді және таным мүмкіндіктерін жетілдіре алады. Таза жазу дағдысының алғашқы бастамасы әріптің әрбір бөлігін дұрыс сызып көруі арқылы қалыптасад Балалар жазу ережесін сақтап отырғанда ғана дұрыс жазуға үйрене алады.

Директордың ғылыми әдістемелік жұмысы

жөніндегі орынбасары:

А.Н.Кудайбергенова

Бастауыш сынып мұғалімі педагог зерттеуші:

П.О.Абдалиева